

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Teil 1, Druck: Tractatus de efficacia

[urn:nbn:de:bsz:31-333254](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-333254)

Handwritten notes at the top of the page, including a date 'D. fer. 6. N. 15.' and other illegible text.

Inipit tractatus de efficacia aque benedictae per venerandum magistrum Johannem de turre cremata: sacre theologie profesorem: ordinis predicatorum: tempore concilij Basiliensis compisatus contra petrum anglicum hereticorum defensorem in bohemia.

Prologus.

In iunxit mihi nuper paternitas vestra pater: propleuma respondendo magistro Johanni de ragisio pumo bohemos articulo respondenti / per magistrum petrum anglicum propositum: notare cum diligentia annotavi siquidem pater et dñe veneratōis amplissime: nedum propleumatis titulum memorie consignans: verum etiam eiusdem propleumatis latentis ambiguitatis dissolvendo nodulos animū parumper accomodans. quod ve benignissime paternitatis illuminatissime sapientie emendandum offero et supplendum. Cuius quidem propleumatis videlicet **Q**trum aqua benedicta sit maioris efficaciae et virtutis quam sacramentum sensibile altaris. **D**ecisio iuxta presumptum et questum duos complectitur articulos. Quomam aquam benedictam heretici tanquam rem inutilem et nullius virtutis deinde videntur. **D**e cuius institutione ac efficacia virtute per diuersa capitula distributus erit primus. **S**ecundus vero articulus respondebit proposito dubio.

Capitulum primū De tuna aqua benedicta.

Triplex genus aque benedictae reperio / cuius usum christiane religionis utus deuote amplectitur et obseruat. **P**rima aqua benedicta est que diuinis precibus sacra et benedicitur in dedicatione ecclesie et altaris. de qua fit mentio extra de conse. eccle. vel altaris c. proposuisti: et c. aqua per episcopum benedicta. **S**ecunda aqua benedicta est fontis baptismalis. de qua de conse. di. 3. c. in sabbato sancto pasce et penthecostes. si quis aquam benedictam et consecratam velit in domum suam ad asperersionem recipere ante causimatis infusionem recipiat. **T**ercia aqua benedicta est qua communiter aspergimur in ecclesia: de qua de conse. di. 3. c. Aquam. ubi dicitur. Aquam sale aspsam populis benedicimus ut ea cuncti conspersi sanctificent. **P**rimis duobus generibus aque pretermis de tercio genere: de quo propleuma propositum motum est: nunc sermo habendus est. **E**t quod vniuersiusque rei noticia a quo

nominis sumit exordium: ideo presentis intentionis sermo a quo
nominis aque benedictae suum inchoabit. Et licet doctores huius
sacramentalis discretionem non tradiderunt: quia rar⁹ de sacra-
mentalibus inter doctores diffusus est habitus sermo: reputantes
ea tanquam causas per accidens ad anime sanctificationem. Verumtamen
diffinitionem huius sacramentalis formando ad similitudinem diffi-
nitionis sacramenti baptismi. qua secundum hugonem de sancto. vi. dicitur
Baptismus est aqua diluendis cum mibus sanctificata per verbum
dei. Ita pariformiter aquam benedictam deservientes dicere pos-
sumus. Aqua benedicta est sale conspersa pro fugandis demoni-
bus precum diuinarum verbo exorsata siue sacrata. Que quidem
descriptio satis conueniens esse videtur: cum omnes causas ex qui-
bus notitia unius cuiusque rei colligitur amplectitur. Causa quidem
materialis tangit cum dicitur aqua sale conspersa. Causa formalis
cum dicitur precum diuinarum verbo. Causa efficiens cum dicitur exorsata
siue sacrata per ministrum ecclesie. Causa vero finalis cum dicitur
per fugandis demonibus de quibus in speciali sermo erit in sequentibus.

De aqua benedicta

Capitulum Secundum De institutione huius aque

Homo quippe uniuersarum viuorum suarum totalitate col-
lecta in deum ferri debet: ab incommutabili bono scilicet
deo auersus: diuina iustitia derelictus a dyabolo potentem
inuasus ita miserabiliter reuidus est ut ne dum dyabolus in eum
sed in omnia que in hominis usum ueniunt in ipsius nocentem potestatem ac-
ceperit. ut dicit sanctus thomas in quarto di. vi. Qua ex radice duplex
impugnationis genus demonis esse circa hominem experimur ab
interiori. Impugnat liquidem hominem ab interiori: impugnat ab
exteriori. Et licet huius impugnationis molestia homo iustissime
grauatur: diuina tamen bonitas humane miserta infirmitati ne dum
contra peccatorum morbos egrotantium animarum efficaces ecclesie
sue sancte medicinas in sacris parauit: uerum etiam ad reprimendam
et arcendam demonis potestatem in aggressu impugnationis sa-
lubria remedia in quibusdam sacramentalibus in ecclesia sua esse
disposuit. Inter que doctores theologie exorsismum et aquam be-
nedictam communi traditione connumerant. Exorsismus quidem
contra impugnationes dyaboli quas ab interioribus commouet
ad cuius reprimendam potestatem dicitur esse ordinatus. Non enim

g. b. d. y. d. d.
r. a. m. p. d.
p. d. d. d. d.
p. d. d. d. d.
p. d. d. d. d.
p. d. d. d. d.

¶ qui vos spernit me spernit. **E**cce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones / & super omnem virtutez inimici.
Que quidez potestas non est solum apostolis dicenda fore donata & non ecclesie: cum Math. xvi. dominus ecclesie sue sancte tante potestatis munus promisit / ut porte inferi non prevalerent adversus eam. **A**mplius autem nulli dubium videtur debz qd huiusmodi utputa aqua benedicta sacerdotum ministerio per ecclesiaz instituta / aliquam sortiatur ex benedictione efficaciam virtutis. qd huius benedictio et si ministerialiter ab homine fit / tamen in dei omnipotentis nomine fit. **C**unqz ille dicatur facere sub cuius nomine et vice fit hec benedictio que verbis celestibus cum invocacione sancte trinitatis fit magis est dicenda benedictio dei qd hominis. **S**im illud Numeri. vi. **I**nvocabunt nomen meum super filios israel / ego autem benedicam eis. **U**bi glosa ordinava dicit. **S**acerdotum est nomen dei invocare. dei autem quod petierit prestare: puta si in lege nature sacerdotes sacramenta dispensationis p voluntatis libito sacramentis visibilibus suam profitebantur fidem que et si non habebant efficaciam ex opere operato: habebant tamen ex fide siue opere operante cum amplius auctoritatis sit sacerdotij nove legis ministerium. **N**ulli dubium quin ecclesia catholica custi sacerdotio sublimata et tante potestatis locupletata munere possit instituire multa sacramentalia: que ex totius ecclesie fide & meritis efficaciam & pfusiozem habebunt virtutis operationem. **C**eterum si aqua expiationis in lege veteri per ministros moysi cinere vituli in se conspersa tante efficacie dicatur fuisse ut populum sanctificaret: quantum magis aqua benedicta in custi nomine divinis precibus non per moysi ministros / sed ihesu custi ministros consecrata. **Q**ui igitur ecclesiam sanctam catholicam amplius dignitatis et potestatis credit esse qd synagogaz incunctanter credere debet hec ecclesie sacramentalia non inania s; ad ea ad qd p ecclesiam deputata veracez & efficacem divinitus continere virtutem. **I**nstituta autem legitur qd in principio nascentis ecclesie. **U**t enim legitur tam in decreto de ase. di. iij. c. aqua sale. **I**n cronica summoz pontificu tam vincencij hystorialis: qd martini fratris sacri ordinis predicatoz. **A**lexander pimus et martino qui sedit in cathedra petri. **A**nno a passione domini. lxxxiiij. fuit primus qui aquam cum sale benedicta instituit: & in habitaculo hominum iussit aspergi. de quo etiam Dugo de sancto victore li. de sacramentis

Quo ipse

inquit. Alexander papa quintus a beato petro instituit ut aqua
sale benedicet / ad aspergendū populū & habitacula eorū. Illorum
vtriusq; exemplo quo heliseus propheta sal in aquā misit & misisse legit
ut condimento hoc fontes amari in dulcedinem verterētur.

Samuel 1. & A. p. p. s. oravit et
aspexit eos dicens. Quia
sicut aqua et effunditur in
profectu dno & dejunctur

De forma & ministro. Capitulum Quartum.

Queruz huius sacramentalis materia quemeter assignata
est aqua sale conspersa: quae quemetia ex triplia consideratōe
colligi potest. Primo quidem ex consideratōe finis ad quē di
cit fuisse instituta. Cuius enim hostis nostrū impugnatōis aggressus
sit generalis: iuxta illud **Job. vij.** Militia id est pugna est vita hoīs
sup̄ terrā decuit ut remediū institutū contra dyaboli impugnatōem in
materia daretur cuius quae facilius ubique terrarū inueniri posset cuius modi
est aqua & sal. **Secundo** ex consideratōe cause principalis: vnde omnis vir
tus tam sacramentorum tam sacramentalium emanat. Admiscet igitur sal
aqua ad significandū coniunctōem verbi dei cuius humana natura ex cuius
virtute verbi & munere efficacia dependet omnium quibus in ecclesia vti
mur ad animarū salutē. Siquidem sicut aqua ratione labilitatis humanam
naturā reseruit. Ita dei filius dei sapientia per salis species designat. Cuius
propter virtutes seruatiua a corruptōe / mentes enim quas possidet in
corruptibiliter seruat. tunc ratione virtutis condicendi / nulla enim otem
platio dulcis: nulla doctrina suavis: nulla denique deo grata opera
nisi sint diuinae sapientie condimento suffulta. **Unde apud. i. cor. ij.** Pre
dicamur christum dei virtutes dei sapientiam. **Et glo. ordi. sup̄ illud. iij.**
Regū. ij. Afferte michi vas nouū & mitate in illud sal: dicit ita.
Sal id est sapientia in vase fictili id est in corpore humano. aquas sanat id
est populo in dulcedine delectatōis et bonorum operum per culti incarna
tionem fecundat actus. **Tercio** ex parte similitudinis & represen
tatōis ad ea quibus dyabolus a mentis domicilio repellitur. con
uenienter aqua sale conspersa huius sacramentalis materia assi
gnatur. Duo enim dicuntur expellere peccatū de anima et ita dya
bolum per peccatū in ea regnantem. videlicet lacrimarū effusio quae
per aquam intelligitur. & sapor siue effectus celestis sapientie quae salis no
mine designatur. **De qua sapientia Berni. in sermone super Gañ. ait.**
Inuenisti plene sapientiam / si desleas peccata potestate vite. Si
psentis seculi paruipendas. si eterna toto desiderio concupiscas.
Istis quippe duobus mens interius a dyaboli potestate liberat.

Vnde vnde h. p. Constat quod
aqua & sal in se sunt
dulce & salubre & p. p. p.
h. d. p. p. p. p. p. p. p. p. p.
admirabilem ad alium h. d. p. p. p.

psentis
m. p. p. p.

scz dolore p̄teritorz & amore vite celestis: qui secum portat firmi-
tatez itez non offendendi. In cui⁹ figura Magdalena clauissima
p̄cessit: & qua lacumante & celesti amore flagrante septem demo-
nia virtute dominica expulsa legit luce . viij . On Hugo de sancto
vid. ubi sup̄ sic dicit. **H**ec est autē sanctificatio hui⁹ sacramenti q̄
aqua significat penitentia de p̄teritis. Sal discretōem & cautelam
de futuris . q̄ duo si simul misceantur amara consciētia vertitur in
dulcedinem atq; illusiones & inuestatōes demonuz amplius ei nō
dominantur: hec ille . Circa illud ibi iste doctor huius auctoritas
in principio aquaz benedictam nominat sacramentuz / post eut
sermo: in quo ostendit ut ibi sacramentum pro signo sacramen-
tali est positum . c . vij . **F**orma vero hui⁹ sacramentalis cōueni-
enter traditur expressa in verbis preces diuinas continentibus:
& signo crucis quibus aqua exorāatur & benedicit: ut puta . cum
dicitur exorāso te creatura aque in nomie dei patris omnipoten-
tis / et in nomine ihesu cristi filij eius domini nostri + & in virtute
spiritus sancti — ut fias aqua exorāata ad effugandam omnem
potestatem inimici / & ipsum inimicum eradicare: & explantare va-
leas cum angelis suis apostatis per virtutem eiusdem domini no-
sti ihesu cristi . qui venturus est iudicare viuos & mortuos & secu-
lum per ignem Amen . **P**ro cuius intellectu notandum q̄ si-
cut diffinitio debet indicare totū esse rei si fuerit perfecta: ita per
formā sacramenti siue sacramentalis debet innotescere totū quod
ad sacramentale pertinet . **P**ertinent autē ad ratōem eius multa .
videlicet quatuor genera causarū sicut supra patuit . **A**ctus autē
cum materia tanguntur cum dicitur . Exorāso te creatura aque
Causa vero p̄ncipalis vnde hoc sacramentale efficacā habz tan-
gitur cum subditur / in nomie dei patris: et in nomie filij ihesu cu-
sti domini nostri: et in virtute spūs sancti . **C**eterum quia omnis
virtus sacramentalium sicut & sacramentoz dependet ex virtute
passionis cristi: ideo additur crucis assignatio . **S**imilis autē ad quez
est ordinatuz sacramentale hoc expunitur cum additur / ut fias
aqua exorāata / ad effugandam omnem potestatem inimici . **E**t
similis forma verborum tangitur in exorāatione salis / ut patet
intuenti formalia exorāsmorum **M**inister vero huius sacramen-
talis quantum ad materiam consecrandam secundum consuetu-
dinem nunc generaliter obseruatam in ecclesia est sacerdos quod
in ecclesia colligitur ex isto decreto **A**lexādi pape de consecra.

De forma

De ministro

vi. iij. c. Aquam sale consperfas. diuinis sic pplis benedicimus ut
ea cuncti aspersi sanctificentur et purificentur: quod hoc et omni-
bus sacerdotibus faciendum esse mandamus. **Idem ille.** Ecce quod
benedictionis et sanctificationis huius aque ministerium ipso de-
creto semel sacerdotibus demandatur

De effectu et utilitate aque. Capitulum v.

*Illius de quibus supra
dicitur multum et habet per se
et de quibus supra dicitur*

Institutione / materia / forme ac ministerio huius sacramenti con-
uenienter ostensa: circa effectum et eius utilitatem iam aliquid vi-
dendum est. Est siquidem aqua benedicta diuinorum consecras-
ta sermonum aptitudine / et amplitudine diuine virtutis: mul-
tum utilis et fructuosa. **Cum primo:** quia si nullius esset virtus
ut quidam heretici / diuine largitatis beneficijs ingrati damna-
biliter dogmatisant: frustra in ecclesia fieret: vanaque esset huius be-
nedictio. **Cum secundo:** quia populi vniuersalis ecclesie toto quasi or-
be: huiusmodi quasi aque utum cum deuotione obseruans: verba
ista tam in eius benedictione quam in eius aspersione proferret que effe-
ctum multiplicem denotant fieri per eas: quod asserere de sancta ec-
clesia propheta dicit: que in urbibus suis a spiritu sancto credit guber-
nari. **Cum tertio:** nam aque benedictione efficaciam multa testantur
miracula varijs exemplorum spatia vulneribus: que mendosa pro-
fiteu saculegum esset / et blasphemiam diuine virtutis videretur
sanare. **Est igitur notandum quod multiplex est utilitas siue virtus**
aque benedictione: put colligitur ex verbis formalibus benedictionis
huius aque suprapositis: alijsque in sacramentalibus positus. **Atque**
ex decreto alexandri primi de conse. di. iij. c. Aquam sale consper-
sam populis benedicimus: ut ea cuncti aspersi sanctificentur et puri-
ificentur: quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus.
Nam si cinis vituli aspersus populum sanctificabat atque mundabat
Et si sale aspersa per heliseum sterilitas aque sanata est: quanto
magis precibus sacratis sterilitatem auferet rerum humanarum
et coinquinatos sanctificat et purgat / et cetera bona multiplicat
et insidias dyaboli auertit: et a fantastiis versucijs homines defen-
dit. **Idem ille:** Ex quibus decem effectus aque benedictione colligi
possunt. **Primus est pfugatio siue ppulsio spiritus immundi / vir-**
tus enim diuina que in exorcismis est ad appellendum efficax in-
uestatur demonum hostis nostrum et arcenda. De qua aug. libro de

pfugatio ad pulsis spiritus immundi

ab omni

fi

simbolo libro pmo. & recitat de cose. di. iiii. c. sicut nostis. **P**ar-
 uuli exorcisantur ut pellat ab eis dyaboli potestas inimica: in aq̄
 exorcisata manere creditur ad eundem effectum efficaciam habēs
Unde in sacramentali: exorciso te creatura aque & cetera. sequitur
 ut fias aqua exorcisata: ad effugandū omnē potestātē inimici hac
 ratione fideles aqua benedicta aspergunt p̄ua habitacula pie cre-
 dentes. q̄ ubi cūq̄ fuerit aspersa p̄ muocationem sancti nominis
 hiesu xpi: omnis inuestatio immundi spiritus ab eis appellatur.
Unde hugo de sancto victore supra dicit. **H**ac igit aqua sanctifi-
 cata fideles aspergunt: et habitacula fidelium illustrant ab illusione
 & inuestatione malignorum spirituum: in quo effectu figuratiu potest
 in sanguine agni pascalis: qui in postibus habitaculorum: ad repelle-
 dum exterminatorem dei mandato ponebat. **Exodi. xij.** **U**nde
 magister wilhelmus durandi in rationali diuinoz officioz ita di-
 cit. **S**acerdos aqua benedicta altare: ecclesiam et populū aspergit:
 ut omnis immundoz spurcicia tam de habitaculo q̄ de cordibus fi-
 delium appellat. **V**irtus aque benedictę inest & etiā q̄a nouus xp̄ia-
 noruz populus baptismatis sacramēto renatus: ita misterio aq̄
 iota renatoruz corpora munit: sicut sanguis agni presto populo
 ad repellendum percussorem in postibus ponebatur: hanc arbitror
 fore causam: cur dyabolus mētibus hereticoz huiusmodi sacramē-
 talis virtutis ita specialiter fidem extinguit: videlicet p̄ infidelitatis
 errorem ac xp̄iane religionis armatura neglecta: qua ei⁹ impug-
 nationis aggressus rep̄imit & arcetur liberius. **S**ecundus
 effectus aque benedictę sequentez dep̄det ex primo: & est mētis
 purificatio a fantastiis perturbate illusionibus. **S**olet enim de mō
 ut dicit beatus **Aug⁹** per omnes aditus sensibiles rezz diuersaz
 speciez humanas pulsare mētēs & perturbare. quo asperione aq̄
 benedictę p̄fugato: mens ab illis fantasiis expurgat & purificat
De quo in p̄fato decreto dicit: & insidias dyaboli auertit: & a fan-
 tastiis versucijs homines defendit. **E**t in sacramentali exorcisa-
 tione salis admiscendi dicitur. ut efficiat sal exorcisatus in salu-
 tem crecentium: ut sis omnibus te sumentib⁹ sanctas anime et cor-
 poris: et effugiat atq̄ abscedat ab eo loco quo aspersus fueris
 omnis fatasia vel neq̄a vel versucia dyabolice fraudis. omisq̄ spi-
 rit⁹ immund⁹ adiurat⁹ hec ibi. **C**eter⁹ effect⁹ dep̄det ex p̄mis-
 sis: & est reuocatio siue reducio cordis: ad se: terrens affectibus
 siue sollicitudinibus distracti: dispersiq̄. **U**este quicq̄m **Beda.**

propter asperitatem perturbate mētis illusionibus

Reuocatio cordis ad terrens affectibus

teste **V**saac abbate in coll. s. p. orantibus nobis maxime insiōiā
patet clauissime pluumum cōferre vtilitatis huius aque asperfo
orantibus. Ceterū hoc idē colligitur ex alijs eiusdem aque asq
natis effectus scilicet .ij. .ij. et quarto : quam vero cōmoda sunt
orationi purificatio mentis a fantastiis illusiombus et cordis ab
exterioribus ad interiora reuocatio et ipsa peccatorum venialium
remissio facile quisq; nouit. Quā obrem communiter chustiane
religionis habet deuotio ante oratorium in ingressu ecclesie asp
soru aq benedictē ut diuina sibi collata virtute pulsatis fanta
siarum umbrabilibus figmentis anim⁹ ab omni discursu ⁊ lubu
ca uagatione quietus abilior fiat ad uolatus celestes. In cui⁹ fi
gura in ueteri testamento immūdos tēplū nō ingrediat nisi aq
expiatōis asplus. **N**umeu .xviij. vnde **D**ug. de sancto vic. ubi
supra. Nos itaq; per singulos dies dñicos diuertētes aq ⁊ sal sil
miscendo benedicimus ut hac asperione fideles et habitacula fide
lium contra spirituales neq̄as muniamus. **S**ext⁹ effectus ē
utilitas ad peragendū deuoti⁹ i ecclesia misteria diuina ⁊ post ad
suscipiendum ea sacramenta: huius enim utilitas ex predictis col
ligitur de qua dicit sanct⁹ **C**ho. i. iij. di. ij. **N**q̄ benedicta ualz cō
tra omne qd̄ sacramentorū effectū potest impedire. **D**ec ille hac
ratione arbitror asperionem aque benedictē nedum hominū sed
etiā altarum in ecclesia esse practicatam. **N**am altari necesse est
quid ibi consecrandum est ut inde omnium malignorū spirituum
arceatur presētia. **S**eptimus effectus est sterilitatis ablatio
siue remotio in humanis rebus et ita promotio fecunditatis siue
prol habende. **S**icut recolende memorie magister uincētius in
sermōibus exemplificabat siue aliarum rerū de quo effectū in p̄
nominato **A**lexandri primi decreto ita dicitur. **E**t si sale asplō
per helizeum sterilitas aque sanata ē : quantomagis precibus sa
cus sterilitatem aufert humanarum rerum hec ille. **O**ctauus ef
fectus est uirt⁹ uertatis ad rerum temporalium ueluti frugū ⁊
similiū multiplicatiōē iste dependet ex precedentī sicut effectus ex
causa quia fecunditatem uertitas sequitur : de quo effectū in preli
bato decreto dicitur. **C**oinq̄natos sanctificat et purgat et cetera
bona multiplicat hec ille. **N**onus effectus est salutare munimē
contra egutudines. **U**alere enī creditur ad salutē anime ⁊ cor
poris fidelium. vnde sacramentali tali precum diuina forma pie
tatis **M**aiestatē i huius aque benedictione sancta ecclesia exorat.

scz ex fide ecclesie p modū meriti orōis & suffragij **O**pe dico ope
rāte toti⁹ ecclesie: et nō ex solo feruore & deuotōe utentū. **N**ō
dicit petr⁹ de palude in q̄rto. **N**ō ē p̄cipuēda fides toti⁹ ecclesie
meritū ei⁹ & p̄ces ei⁹ sic nec ista sacramēta p ecclesiam instituta
Nō q̄ntū plus valet fides meritū & oratio toti⁹ ecclesie q̄ om⁹
p̄sone: tantū p̄cellūt iste generales ceremonie toti⁹ ecclesie: que
nō sine inspiratōe dei inuēte sunt singula b⁹ deuotiomb⁹ singula
loz. **Q**ua ex re apte colligit̄ q̄nta erroris caligine inuoluantur
heretici: q̄ p̄uas adinuentōnes p̄ferūt sancte matris ecclesie in-
stituta. **A**li⁹ mod⁹ dicēdi ē: q̄ ex ope opato: & iste mod⁹ dicē
di subdiuidit̄. **Q**uidā enim dicūt ex ope opato: nō q̄ aliq̄ v̄tute
naturali vel sup̄naturali inexistēte subiecte: s̄ ex v̄tute diuina. ex de-
creto siue pacto diuine misericordie assistēte aqua b̄n̄dicta tales ef-
fectus efficit. **E**t si querit̄ ab istis vbi in sacra scriptura reperit̄
q̄ tale d⁹ pep̄gerit cū ecclesia aut cōstituerat decretū. responde-
tur q̄ ibi vbi dñs inq̄t luce. x. **Q**ui vos audit me audit: ecce dedi
vob̄ potestātē calcādi sup̄ omēz v̄tutē inna: hāc eccie sue sancte
dedit potestātē: vt q̄n diceret illud qd̄ p̄ eū ad hoc institutū ē d⁹
faciet illud v̄tputa arceat demōes vel hui⁹modi. **A**lij vero dicūt
q̄ v̄tute sup̄naturali diuina inexistēte hoc efficit aq̄ b̄n̄dicta: licet hec
v̄tus nō sit tāta quā in sacramētis q̄ sit sufficiens dispositō ad grāz
Quantū vero ad effectū q̄ est deletio peccatoz venialiu⁹. **D**ec ē
sentētia alberti magni & sancti thome. **E**t alioz multoz doctoz
q̄ opat̄ p̄ modū meriti inquantū excitat motū voluntatis: p̄ quē
fit peccatoz remissio. **S**c̄d̄s aut̄ mod⁹ dicēdi videt̄ esse durandi
i q̄rto: v̄z q̄a cū pace oīm & sub v̄nitatē p̄sentē p̄posui determina-
re articulū: p̄termis̄sa ampliori hōz modoz dicēdi p̄babilitatis
cōp̄atiōe: cū v̄tq̄ sit satis p̄babilis: & habeat magne auctoritat̄
viros legētis arbitrio: in illos dicēdi modos lectōz cōmitto: q̄a
q̄cunq̄ illoz electio p̄missa in sue veritatis robore manēt solidas-
ta. **Q**uibus omnibus hoc adiiciendū est. q̄ vt inq̄t sanctus tho. in
q̄rto di. xij. **Q** cū apponit̄ aqua nō benedicta ad benedictā totū
efficit benedictū. **V**irtus enim acq̄sita aq̄ ex b̄n̄dictōe p̄uenit ad
aquā additā: magis enī dignū trahit ad se minus dignuz. **V**erū
tñ hugo sup̄ q̄rto dicit sic: q̄ b̄n̄dictio aque fuit instituta: vt aq̄
si addit̄ in debita q̄ntitate aque b̄n̄dicte in tota fit benedicta
Capitulum xij. ostendens q̄ aqua benedicta non est sacramē-
tum sed sacramentale

Quoniam supradicten⁹ consideranti sacramenti diffinitionem
quā magister sententia^z in .2. di. 1. sacramentū diffini-
ens ita loquit. Sacramentū est sacre rei signū fortas-
sis videri poterit p̄termissis consideratis sacramēti diffinitionem com-
petere aque b̄ndicte p̄sertim cū ad sacramentū noue legis n̄ ali-
ud exigi videat nisi qd̄ significet & efficiat. Et dicēte Augustino
li. de doct. cu. Sacramentū est inuisibilis gratia visibilis forma:
itaq; ut exponit magister ut similitudinez gerat & causa existat.
Que oīa aque b̄ndicte ouerite quis p̄t arguere intuens eaz ha-
beu in ecclesia in signū rei sacre. et ut p̄libata oñdunt multiplica-
tis efficacā ideo ouerites iudicauit ut noster tractatulus p̄ oīa im-
pturbato sine claudat assignata differētia sacramentaliū a sacra-
mentis oñdere q̄ nō obstantib⁹ aū didis / aq̄ b̄ndicta nō sit sacra-
mentū. Notandū igit q̄ d̄rā sacramentaliū a sacramētis ex qua
dupliā ratōe accipi p̄t. ut ex varijs locis sancti doctoris colli-
gere valui. Primo ex pte institutōis quōz sacramēta ip̄a a xp̄o
ihu immediate sunt instituta q̄ cum sint legis fundamentū nō nisi
a legislatore a quo lex robur accepit & virtutem institui possunt
ut m. iij. parte sanctus tho. docuat. Sacramētalia ab ecclesia se-
pe p̄ summos pontifices siue p̄ generalia sacra capitula sunt insti-
tuta ut sup̄ in capitulo diffusio & p̄mone declaratū est. Sc̄da dif-
ferentia sumit ex pte significatōis. Pro quo notandū q̄ cū sacra-
mentū s̄m p̄uetatē vocabuli videt importare sanctitatē actiue ut
dicat sacramentū a sacraōe siue q̄ aliq̄d sacrat non q̄libet signū
dicat sacramentū s̄ illud qd̄ est signū sacre rei actiue id ē sacraōis
sanctificatis sumēs sacramentū. Ex quibus colligit̄ duo esse ne-
cessaria q̄ aliqua signa p̄ue dicant esse sacramenta. Primo q̄ si-
gnificet rem sacra quā p̄fectōez sanctitatis hūane importat ratō
ne illius q̄ dispositōem ad sanctitatē significat & nō ip̄am sanctita-
tem non dicunt sacramentū sed dici possunt sacramentalia. Unde
sanct⁹ tho. in .3. parte .q. 6. ar. 2. dicit Qz res denominatur
a fine & completō. dispositio aut̄ non est finis s̄ ip̄a p̄fectio: et
ideo que significant p̄fectiōem sanctitatis ad sanctitatem nō dicun-
tur sacramenta / sed sola illa sacramentalia sunt: ut aqua benedi-
cta & huiū: h̄c ille. Secundū necessarium ad p̄fectā rationem sa-
cramentū est q̄ tale signū aliquo modo sit causa sacre rei signifi-
catua & hac ratōe sacramēta veteris legis nō debēt dici sacramē-
ta p̄ue s̄ signa vel s̄m qd̄ sacramēta qz non efficiūt qd̄ figurant.

Sac̄ h̄c aqua b̄ndicta & d̄p̄ent

ut dicit magister in .q. di. 6. Tercia assignat differentia sacramē-
taliū a sacramētis ex pte effectū .q. ut dicit sanctus thomas in .3. di.
6. Sacramēta noue legis hnt effectū in offerendo grām q̄ pfecte
morbo subuenit contra quē effectū sacramētū ordinat. Sed sa-
cramēta hnt effectū in remouēdo contrarias dispositōes vel im-
peditōes gratie: hęc ille. Ecce clara orā. **O**n̄ idēz doctor de bñdi-
cta aqua ad nostrū ppositū ita loquit in .q. di. 2. Aqua bñdicta
nō directe ordinat ad remediūz p̄standū s; ad remouendū p̄hi-
bens. **O**n̄ datur contra demōnū nequitas et venialia et omne qd̄
sacramētoꝝ effectū impedire pōt. et ppter hoc nō est sacramētūz
qz remouēs p̄hibens est agēs p accidens: s; est sacramētale quasi
quedā dispositio ad sacramēta: hęc ille. Quarta differentia pōt
assignari s̄m̄ supius dicta in .vi. c. ex pte modi opatōis siue effi-
cientie .qz sacramēta noue legis ex ope opato suos opant effectū
Sacramēta vero s̄m̄ oppinōnē cōmuniōrez ex ope operante.
Et ita patet clauissime differentia sacramētaliūz a sacramētis si-
ue sacramētoꝝ a sacramētalibus. Quibus applicatis ad nostrū
ppositū euidenter colligit qd̄ aqua bñdicta sit sacramētale et non
sacramētū qd̄ erat in hoc vlti. c. declarandū. Et ab aliquo docto-
re vocat sacramētū: sicut a **D**ugone de sancto vid. li. de sacra-
mentis qui loquēdo de aqua bñdicta ita dicit. **N**ec est aut sanctifi-
catio huius sacramēti qd̄ aqua penitentiāz significat. **I**bi sacramen-
tum capit largissime p eo qd̄ est signum qualitercūq; sacre et non
pprie sacramētū put ad p̄ns opusculi de aqua bñdicta finez con-
stituto: cū spe diuini auxiliij diuigēdus ē sermo ad materiam questū.

Secundus articulus. **D**e virtute.

Quāvis visus est de virtute aq̄ bñdictę q̄ p̄ hypothēsim p̄ple-
matis dabat̄ intelligi. **N**ūc ad materiam q̄stū nrā p̄cedit
cōsideratio. **C**um autē q̄rit̄ an aq̄ bñdicta sit maioris virtu-
tis q̄ elemētale sacramētū altius spēs ip̄as sensibiles s̄m̄ se di-
stincte doctores cōnumerāt extra rez otentā et signatā dicētes trā
esse in sacramento eucāstie: scz illud qd̄ ē sacramētū tantū vicz
spēs panis et vini et illud qd̄ ē sacramētū et res scz corp⁹ xp̄i ve-
ruz et illud qd̄ est res tantū vicz ip̄a vnitas corp̄is mistiā. **N**o-
no p̄mo vnaz talem p̄positōem tanq̄ fundamentū r̄n̄sionis et ve-
ritatis q̄ est ista. **Q**uod species p̄dicte sacramētales secunduz se
hoc est circūscripto corp̄e xp̄i vero nullaz virtutē speciales nec
efficaciā causalitatis cui⁹cūq; effectū in aīa suscipiētis sacramētū.

Cuius propositio vitas ex multis doctorum auctoritatibus sententiis et
rationibus colligit. **P**rimo quod ex illo magistro sententiarum in quarto
di. viij. ca. vi. ita dicitur. **N**unc quod ibi sacramentum sit et quod res vi
deamur. sacramentum est invisibilis gratie visibilis forma. **F**orma igitur que
ibi videtur sacramentum id est signum sacre rei est. et quasi in medio caplo
concludit sic. **S**unt igitur hec tua dicenda. unum quod est sacramentum tantum.
alterum quod est sacramentum et res. tertium quod est res et non sacramentum. hec
ille. **E**cce quod dicit magister sententiarum: cuius etiam sententie quasi in eisdem
verbis est hugo de san. vi. li. de sacra. quod species sunt tantum sacramentum
id est signum rei sacre: sed quod est signum tantum sacre rei secundum se aut in se nul
lam habet virtutem. igitur videtur quod species ille secundum se nullam specialem habeat
efficaciam: christi vero corpore circumscripto. **I**tem idem ponit albertus ma
gnus in tractatu de officio missae. ubi posita illa distinctione tuum exi
stentium in hoc sacramento dicit: quod species ille significat et non causat ali
quid. **T**unc arguitur sic. species ille secundum se nihil causat igitur nullam habet
virtutem. consequentia est manifesta. quia alias frustra virtus illa esset col
lata species. quia enim omnis potentia et omnis virtus activa dicitur ad aliquem
actum ordinari. frustra autem dicitur aliquid virtus vel potentia que non
reducit ad aliquem actum. **I**tem idem albertus in quarto sen. di. viij. arguit
contra dictum magistrum sententiarum suppositum: videlicet quod panis et vinum dicitur
sacramentum. ita dicens omne sacramentum efficit quod figurat. sed
illud quod est sacramentum tantum in eucharistia non efficit id quod figu
rat. **I**gitur videtur quod id quod est signum vel sacramentum tantum ut in litera
dicitur non est sacramentum nove legis tantum ad minus ei. **E**t respondens idem
albertus ita cum dicebat in argumeto. quod species nihil efficit concedit
dicens. non oportet quod species materialis sit effectiva sed significativa.
Idem ille. **I**tem ad idem est san. tho. in quarto di. viij. ar. i. ita dicens.
Sicut ad species aliorum sacramentorum se habet virtus que interius est que
significatio acquiritur ex quo sacramentum efficit secundum hugonem. ita in hoc
sacramento se habet ipsum corpus christi: quod per consecrationem sub speciebus
illis est. unde sicut in alijs sacramentis materiale elementum non est causa
virtutis que in ipso est. nec aliquid spiritualis effectus in homine nisi quasi mediate
virtute secundum quod ex elemento et virtute unum efficit: ita et in hoc sacrame
to species non sunt causa corporis christi: nec aliquid effectus in anima spiritualis
nec mediate corpore christi sit unum sacramentum hec ille. **I**tem idem san.
tho. in tertia parte q. viij. ar. i. in solutione secundi argumeti eodem senten
tie. et sub tali forma verborum sic loquens. sicut enim se habet virtus spiritus sancti
ad aquam baptismi. ita se habet corpus christi ad species panis et vini unum

spēs panis et vini nō efficiūt aliqd / nisi v̄tute corporis xp̄i veri.
hec ille. Ex quo manifeste apparet ex horz doctoz dictis q̄ ipse
spēs sacramētales xp̄i corpe arcūscripte nullā penit⁹ habēt v̄tus
tem siue efficaciam ad opandū quencūq; effectū spūales i anima
Ista etiam ē sentētia omnīū doctoz theologoz q̄a viderim dicē
tium i hac parte nihil p se causare i ania. s̄ ratōe significati ⁊ otē
ti scz corporis xp̄i veri. Ad idē pōt sic argui. frustra ponit in sacra
mento v̄tus p̄ticularis: vbi p̄ncipalit̄ est fontana v̄tus a qua de
pendent p̄ncipalit̄ omēs p̄ticularēs v̄tutes sacramētales patet d̄
se: sed i hoc sacramēto est fōtana virt⁹ p̄ma scz ih̄s xp̄s. igit̄ pre
ter ip̄m xp̄m contentū sub illis sp̄eb⁹ nō est dicendo a aliq̄ virt⁹
p̄ticularis: illa enī esset sup̄flua. imo ponere talē v̄tutem in sp̄eb⁹
illis p̄ter ip̄am fontanā v̄tutē p̄ncipalit̄ existentē est dicere xp̄m
sub sp̄eb⁹ illis cōtentū nō sufficere ad efficiētiā sacramēti: qd̄ ef
fet neōū mixt⁹ s̄ etiā p̄fidū. In alijs aut̄ sacramētis vbi nō ē hoc
mō p̄sens id qd̄ p̄ essentiā ē fontana v̄tus sunt necessarie qd̄a p̄ti
cipate p̄ticularēs v̄tutes vt ratōz habeant salutis mediāne spi
ritualis. hoc etiam petit cult⁹ xp̄iane religionis. vt enī tota spēs
homīs ⁊ mētis deuotio referāt ad rē cōtentā scz dñm ih̄m xp̄m ⁊
nō ad spēs ip̄as decuit vt p̄ter ip̄m corp⁹ xp̄i veri nulla alia v̄
tus creata spūalis esset in istis. Quo iā sufficienter p̄bato patz
p̄pleumatis solutio q̄ in aqua b̄ndicta mō q̄ sup̄dictū est fit aliq̄
efficacia ad effectus sup̄notatos. ⁊ q̄ in sp̄eb⁹ sacramētalibus
p̄m se cōsideratis arcūscripto corporis xp̄i vero. nulla sit virt⁹ nul
la efficacia ad aliquē effectū causandū in ania. patz ⁊ dictis. Ex
quo patz correlatio q̄ ex ope opato siue ex p̄te ip̄i⁹ sacramēti
nō est maior v̄tus hui⁹ sacramēti sacratissimi altaris siue efficacie
sub duab⁹ sp̄ieb⁹ q̄ sub vna specie. Cum enī radix toti⁹ effica
cie sacramēti nō sit maior: nō plenior: nō p̄fectior sub duab⁹ sp̄e
ciebus q̄ sub vna: patet q̄ eadem efficacia ex parte sacramēti ē
in communicantibus sub vna specie vel sub duab⁹. ex parte dico
sacramēti: quia ex parte cōmunicantiū pōt qñq; aliud cōtingere

Hec sunt reuerendissime pater ⁊ dñe que vestre humilis capella
nus Johes de turu cremata ad p̄pleuma p̄ magistrū petrum an
glicum p̄positum / vestre dñationi celeuter annotavi. que vestre
reuerēdissime pat̄nitatis linne ⁊ correçdōi cū omī reuerētia p̄sento